

Meddelelser om Toldbyrden paa danske Elitearbejderes Forbrug.

Af

Cand. polit. Michael Koefoed.

Paa Grundlag af foranstaaende Undersøgelse om Arbejdernes Forbrug gav jeg den 22de November 1894 i »Nationaløkonomisk Forening« nogle Meddelelser om den Toldbyrde, der ifølge disse Oplysninger maatte antages at hvile paa den danske Arbejderbefolkning. Af dette Foredrag skal jeg her give et sammentrængt Referat, idet selve Fremstillingen af Materialets Tilvejebringelse og Bearbejdelse nu er bleven overflødiggjort, og kun vilde føre til Gentagelse, efterat den foranstaaende Undersøgelses Resultater foreligge for Offentligheden. Men jeg henviser altsaa til denne, hvad selve Meddelelsernes Grundlag angaar.

Ved en Undersøgelse som den paagældende fremtræde selvfølgelig ikke alene de Vanskeligheder, som overhovedet ere knyttede til en Forbrugsstatistik, men disse forstærkes her af yderligere Omstændigheder, som ere en Følge af de Methoder, der maa anvendes ved en Udregning af Toldbyrden. Thi det gælder ikke alene om at finde, med hvor stort et Beløb

Arbejdernes Forbrug fordyres ved de Afgifter, som direkte indgaa i Statskassen, men ogsaa om at søge oplyst den indirekte Fordyrelse gennem beskyttende Toldsatser.

Paa Forhaand skal jeg gøre opmærksom paa, at det ikke vil være muligt af det foreliggende Materiale at kunne træffe nogen statistisk Afgørelse af Spørgsmaalet om, hvilken af de to Anskuelser, der har Ret, som have gjort sig gældende med Hensyn til Handelsavancen og dens Betydning for Toldbyrden. Det vil være lige saa umuligt at sige noget om, hvorvidt de har Ret, der sige, at den erlagte Told overhovedet ikke naar ned til Forbrugerne, men forsvinder undervejs og kun har til Virkning, at Handelsavancen formindskes derved, som at afgøre Berettigelsen af den Anskuelse, der hævder, at ikke alene det ved Tolden erlagte Beløb falder Forbrugerne til Last som Toldbyrde, men at dette yderligere ogsaa forøges ved den Omstændighed, at Handelsavancen ikke alene beregnes efter Varens Indkøbspris, men tillige af det ved Fortoldningen erlagte Beløb. Det kunde maaske synes, at denne sidste Omstændighed maatte fremtræde med endnu større Vægt ved denne Undersøgelse, hvor Handelsavancen er forholdsvis større, fordi Indkøbene i Almindelighed foregaa i Smaapartier, men saa kan det paa den anden Side heller ikke nytte at se bort fra, at Toldbeløbene i Virkeligheden blive saa smaa her, at der neppe tages Hensyn til dem i Sammenligning med de andre Momenter, der spille en Rolle ved Handelsavancens Fastsættelse. Og skulde det nu ogsaa være rigtigt, at Forbruget fordyredes noget ved, at Handelsavancen tillige beregnedes af det erlagte Toldbeløb,

saa tilfalder Fordelen herved i hvert Fald ikke Staten, men bliver en Kamp mellem de forskellige Samfundsklasser, som Konkurrencen mildner eller udjævner. Umuligheden af at træffe nogen Afgørelse paa dette Punkt, hvor Anskuelse staar mod Anskuelse, har haft til Følge, at jeg, som Beskrivelsen af de anvendte Metoder vil vise, har bortset fra denne Omstændighed og dens Følger.

Forinden jeg gaar over til at meddele Undersøgelsens Resultater, skal jeg ganske kortelig genkalde i Erindringen, hvad der nærmere er gjort Rede for i den foranstaaende Afhandling, at de Arbejdere, Undersøgelsen omfatter, maa siges at være Elitearbejdere, som derfor ogsaa have en større Købeevne, end Tilfældet er med den hele Arbejderbefolkning i Gennemsnit, og at det Forbrug, som ligger til Grund for Toldbyrdens Udregning for Byernes Vedkommende, er Arbejdernes Forbrug i den bedste Tid af Aaret, hvor de har fuldt Arbejde. Som Følge af disse Omstændigheder bliver Forbruget og dermed ogsaa Toldbyrden større ved denne Undersøgelse, end den var bleven, hvis Undersøgelsen havde omfattet hele Arbejderbefolkningens gennemsnitlige aarlige Forbrug. For Landarbejdernes Vedkommende er det aarlige Forbrug lagt til Grund, men her maa Forskellighederne mellem Aarets enkelte Dele ogsaa antages at være af forholdsvis ringe Betydning.

Selve Bearbejdelsen er foretagen i to Dele, af Hensyn til de Vanskeligheder, som komme frem ved Udregningen af det Beløb, hvormed Tolden maa antages at fordyre visse Varegrupper. Thi for Varer som Kaffe, The, Sukker, Ris, Tobak osv. kort

sagt for Varer, hvis Toldsatser mere kunne henregnes til de ikke-beskyttende eller overvejende finansielle, hvorfor jeg ogsaa i det følgende for Kortheds Skyld vil bruge Betegnelsen finansielle om dem, kan man ganske simpelt benytte de i Told- og Afgiftslovene fastsatte Afgiftsbeløb og sige, at Produktets Pris forøges med et saadant Beløb; her gælder det nemlig Varer, som i Almindelighed ikke produceres i Landet og som, hvis de produceres her, betale en indenlandsk Afgift. Den saaledes foretagne Udregning vil derfor ogsaa komme til at frembyde et temmelig korrekt Billede af de paagældende Forhold; langt vanskeligere stiller Sagen sig ved de beskyttende Toldsatser, men dette vil blive omtalt ved Behandlingen af disse. Jeg er ikke blind for, at den Indvending kan gøres mod en saadan Inddeling, at ogsaa de Toldsatser, som her henregnes til de overvejende finansielle, i sig kunne indholde beskyttende Momenter; hvor Hensyn hertil har kunnet tages, f. Ex. ved Tobak, er det gjort, og i det Hele taget bliver dette Forhold ikke af videre Betydning.

Til nærmere Belysning meddeles først nedenstaaende Tavle, der viser, hvorledes de paagældende Elitearbejderes Forbrug fordeler sig mellem de enkelte Varegrupper, som her have Interesse:

Pr. Husstand anvendtes til Indkøb af nedenstaaende Varegrupper af de forskellige Arbejdsgrupper:

Se Tabellen Side 241.

Denne Fordeling viser, at procentvis betragtet er det Beløb, der anvendes til Kolonialvarer og Ildebrænd-

	Kolonial- varer.	Ris og Sago.	Spirituosa og Tobak.	Ilde- brændsel, Belysning og Sæbe.	Ialt.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Haandværkere i Køben- havn	95,00	12,00	67,35	79,65	254,00
Haandværkere i Købstæ- derne.....	85,70	14,35	34,35	69,31	203,71
Haandværkere paa Lan- det	57,25	15,70	25,50	56,32	154,77
Daglejere paa egen Kost paa Landet	50,40	17,60	20,00	53,00	141,00

sel etc. nogenlunde ensartet for alle 4 Arbejdergrupper. Derimod bruges der forholdsvis langt mere til Tobak og Spiritus i Byerne, og navnlig i København, end paa Landet, men til Gengæld mere Ris og Sago paa Landet.

Beregner man nu, saa godt det lader sig gøre, hvilken Told de enkelte Varer svare, kommer man til omstaaende Resultater:

Se Tabellerne Side 242 og 243

Hovedresultatet af disse Oplysninger er, at der for Varer med overvejende finansielle Toldsatser (Sukker, Kaffe, Cikorie, The, Bajersk Øl, Brændevin, Tobak, Cigarer, Sæbe, Petroleum, Sago, Ris, Chokolade, Svedsker, Rosiner etc. samt Kul) paahviler Arbejderbefolkningen en Toldbyrde, der paa hver Husstand beløber sig til: i København 35,52 Kr., i Købstæderne 30,45 Kr., Landhaandværkerne 24,52 Kr. og Landarbejderne 21,01 Kr., og paa hvert Individ indenfor Husstanden falder den med et gennemsnitligt Beløb af henholdsvis:

Toldbyrden af det aarlige Forbrug pr. Husstand.

	Sukker	Kaffe	Cikorie etc.	The	Bajersk Øl	Brændevin	Tobak	Cigarer	Sæbe	Petroleum	Sago	Ris	Chokolade	Udenlandske Frugter	Kul	Ialt	Verdien af det samlede aarlige Forbrug
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Haandværkere i Kjøbenhavn	2,93	3,57	2,05	1,88	6,64	2,86	2,16	1,49	1,70	4,79	2,91	1,45	0,20	0,45	2,44	35,52	1063,00
Haandværkere og Arbejds- mænd i Købstæderne . .	3,05	3,63	2,42	1,74	2,12	2,43	2,50	1,00	1,97	3,83	2,87	2,18	0,15	0,36	2,20	30,45	971,00
Haandværkere paa Lan- det	2,42	2,88	2,09	0,83	1,36	2,30	2,77	0,24	1,03	2,83	2,54	2,97	0,17	0,27	1,82	24,52	693,00
Arbejdere paa egen Kost paa Landet	1,79	2,50	2,13	1,23	0,37	2,41	3,16	0,11	0,99	1,91	2,28	3,71	0,15	0,27	—	21,01	659,00

Toldbyrden af det aarlige Forbrug pr. Individ.

	Sukker	Kaffe	Cikorie etc.	The	Bajersk Øl	Brændevin	Tobak	Cigarer	Sæbe	Petroleum	Sago	Ris	Chokolade	Udenlandske Frugter	Kul	Ialt	Værdien af det samlede aarlige Forbrug
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Haandværkere i Kjøbenhavn	0,59	0,71	0,41	0,38	1,33	0,57	0,43	0,30	0,36	0,96	0,18	0,29	0,04	0,09	0,49	7,13	213,00
Haandværkere og Arbejds- mænd i Købstæderne	0,59	0,70	0,47	0,33	0,41	0,47	0,50	0,20	0,38	0,73	0,17	0,42	0,03	0,07	0,42	5,89	186,30
Haandværkere paa Lan- det	0,43	0,52	0,36	0,15	0,19	0,43	0,44	0,04	0,16	0,50	0,10	0,43	0,03	0,05	0,34	4,17	131,70
* Daglejere paa egen Kost paa Landet	0,33	0,46	0,25	0,23	0,07	0,43	0,58	0,04	0,18	0,35	0,05	0,68	0,02	0,05	—	3,72	124,60

91*

7,13 Kr., 5,89 Kr., 4,17 Kr. og 3,72 Kr. Man træffer her den samme Rækkefølge med Hensyn til Toldbyrdens Størrelse, som man tidligere har fundet ved Oplysningerne om Arbejdslønnens Højde, og foran med Hensyn til Arbejderbefolkningens Forbrug. Forskellen i Toldbyrden er ganske vist ikke saa stor som Afvigelseerne ved Arbejdslønnen, men ved Bedømmelsen af den Byrde, der forvoldes, maa forøvrigt ogsaa tages i Betragtning, hvor dyrt det er at leve de paagældende Steder, m. a. O. Arbejdslønnen maa ikke blot betragtes nominelt, men ogsaa reelt.

Forøvrigt fremgaar det af Tallene, at Forskellen i Toldbyrden paa Arbejderbefolkningen i København og i Købstæderne ikke er af større Betydning, men dette kunde heller ikke formodes. Set i Forhold til det samlede Forbrug er der heller ikke videre Forskel paa Toldbyrden i By og paa Land, men af Hensyn til Livets forskellige Dyrhed disse Steder, er det maaske rimeligere at fæste Blikket noget mere paa de absolute Tal. Men det fremgaar dog som Resultat, at der nu ikke er saa stor Forskel mellem de enkelte Dele af Befolkningen, som der var i tidligere Tid. Dette er ligefrem en Følge af de Forandringer i hele det økonomiske Liv, som har fundet Sted i den nyeste Tid for Landbefolkningen; saaledes for det første den langt lettere Adgang, der nutildags er til at faa Varerne paa Landet, nu da der baade er Høkere og Forbrugsforeninger udbredte over det ganske Land, medens Befolkningen i tidligere Tid var henvist til at tilfredsstille sit Behov de faa Gange om Aaret, de kom til den nærmeste Købstad, og derhos foruden den Betydning, Jærnbanenettets Udvikling har haft, hele den

Bevægelse, som saa at sige har drevet Landbruget over til helt at antage er almindeligt industrielt Præg, hvor Arbejderne mere og mere blive ligestillede med Industriens Arbejdere i Byerne. Som Resultat af hele denne Forandring i Livsforholdene er den Bevægelse fremgaaet, som har bevirket, at Landarbejdernes Forbrug og den derpaa hvilende Toldbyrde mere har nærmet sig til den almindelige gængse for Arbejderbefolkningen her i Landet.

Ved en Betragtning af de enkelte Varer vil jeg holde mig til den Udregning, der er foretaget pr. Individ, for at have Mulighed for at sammenligne de fremkomne Beløb med de Afgiftsbeløb, der hviler paa Befolkningen som Helhed ifølge de Oplysninger, den officielle Statistik for 1893 indeholder herom.

Det Afgiftsbeløb (Told + Accise) hvormed Sukkeret var belastet i 1893 var lidt over tre Mill. Kr., hvilket giver som gennemsnitlig Byrde for hvert Individ af Befolkningen c. $1\frac{1}{2}$ Kr. Tabellen angiver, at den Byrde, Sukkerafgiften forvolder Arbejderne, paa Landet er henholdsvis 33 og 43 Øre for Landarbejderne og Landhaandværkerne, i Byerne 59 Øre pr. Individ. Rigtigheden af den fra flere Steder erfarede Slutning, at Sukkerforbruget indenfor en Befolkning stiger med Velstanden, hvorfor Sukkerbeskatningen regnes blandt de bedste af de indirekte Skatter, faas der ogsaa herigennem Bevis for. Jeg mener ikke saa meget af den Grund, at baade Forbruget af Sukker og Arbejdslønnen er højere i Byerne end paa Landet — om Velstanden indenfor Arbejderbefolkningen er større der end her, beror selvfølgelig paa, hvad Livet i det Hele koster at leve paa de paagældende Steder — men jeg

finder Beviset for Antagelsens Rigtighed i den Omstændighed, at den Afgift, Arbejdernes Sukkerforbrug er belastet med, kun svarer til omkring en Tredjedel af den Afgift, hvert Individ af hele Befolkningen i Gennemsnit betaler*).

For Kaffens Vedkommende var det fortoldede

*) Da det i Forbindelse hermed vil være af Interesse at se, hvorledes Indførselen, den hjemlige Produktion samt Beskatningen af Sukker har stillet sig i den senere Tid, meddeles Resultaterne efter de officielle Kilder for de sidste 14 Aar.

	Indførsel af Sukker og Kandis	Forbrug af indenlandsk Roesukker	Indførsels- told	Afgift af indenlandsk Sukker	Samlet Forbrug af Sukker	Samlet Beskatning
	Mill. ₤	Mill. ₤	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. ₤	Mill. Kr.
1880	51,12	3,80	4,89	0,34	54,92	5,23
1881	51,39	5,20	4,95	0,46	56,59	5,41
1882	53,06	2,01	5,09	0,17	55,07	5,26
1883	49,70	9,68	4,77	0,84]	59,38	5,61
1884	52,49	13,53	4,99	1,17	66,02	6,16
1885	43,42	24,98	4,24	2,16	68,40	6,40
1886	40,24	20,81	3,96	1,80	61,05	5,76
1887	38,48	30,96	3,86	2,67	69,44	6,53
1888	34,14	33,41	3,44	2,88	67,55	6,32
1889	37,16	36,58	3,74	3,16	73,74	6,90
1890	34,49	39,20	3,53	3,38	73,69	6,91
1891	39,71	46,18	3,67	3,59	86,89	7,26
1892	52,29	35,83	2,02	0,81	88,12	2,83
1893	58,77	37,39	2,21	0,85	96,16	3,05

Nedgangen i Afgiftsbeløbene i de sidste Aar skyldes Afgifts-
nedsættelsen fra $\frac{1}{10}$ 1891 at regne. Forøvrigt vise Tallene en
interessant Stigning. Medens Befolkningen i det paagældende Tids-
rum (1880-93) kan anslaaes at være tiltaget med godt 14 pCt.,
voxede Sukkerforbruget med ikke mindre end 75 pCt., en Tilvæxt,
der navnlig har taget Fart efter Afgifts-nedsættelsen i 1891.

Kvantum 13,28 Mill. Pd. (c. 6 Pd. pr. Individ) og Indførselstoldens samlede Beløb var 1,66 Mill. Kr., hvilket i Gennemsnit pr. Individ af hele Befolkningen giver c. 75 Øre; for Arbejderne var Beløbet henholdsvis 46, 52, 70 og 71 Øre; her nærme vi os altsaa, og i Byerne endog meget stærkt til det almindelige Gennemsnitsbeløb, og ses denne Byrde altsaa i Sammenligning med den hele Indtægt, fremkommer som Resultat, at den hviler uforholdsmæssig paa den i økonomisk Henseende ringere stillede Befolkning, og til samme Resultat kommer man ogsaa for Kaffesurrogaternes Vedkommende.

Forøvrigt ogsaa for Theen; det fortoldede Kvantum var 0,82 Mill. Pd. (c. 0,4 Pd. pr. Individ), og Indførselstolden beløb sig i 1893 til 273,950 Kr., hvilket giver c. 13 Øre i Gennemsnit pr. Individ. Hvad Arbejdernes Toldbyrde angaar, er der forsaavidt store Forskelligheder mellem Byerne og Landet, men Landet med det lavere Beløb kommer dog nærmere ned imod Gennemsnittet.

Det aarlige Toldbeløb for Røgtobak frembyder kun faa Svingninger; baade i Byerne og paa Landet, grupperer det sig om 50 Øre aarlig pr. Individ. Til Konsum klareredes i 1893 ialt 7,7 Mill. Pd. Tobak (incl. Cigarer), hvoraf der erlagdes i Told 1,2 Mill. Kr., men da denne Vare forarbejdes i stor Udstrækning i Indlandet, lade disse Tal sig vanskelig sammenligne med de forannævnte, som angive Tolden og Beskyttelsen under Et. For Cigarers Vedkommende er Toldbyrdebeløbet adskilligt højere i Byerne end paa Landet (fra 4 til 20 og 30 Øre pr. Individ).

Petroleumstolden indbragte 1,145,008 Kr., og det fortoldede Kvantum var 57,25 Mill. Pd. (c. 26 Pd.

pr. Individ); derved fremkommer som gennemsnitligt Toldbeløb pr. Individ c. 52 Øre. Der er imidlertid et stort Spring mellem Land og By hvad Afgiftsbeløbet angaar. Dette hænger sammen med, at der paa Landet leves mere med Dagen, modsat Befolkningen i Byerne. I Sammenligning med Gennemsnittet viser Afgiftsbeløbet sig betydelig større i Byerne, paa Landet lidt under, dog saaledes at Landhaandværkerne nærme sig Gennemsnittet stærkt.

Ris og Sago ere Varer, hvor Arbejdernes Toldbyrde staar over den gennemsnitlige pr. Individ i Landet, men navnlig ved disse Varer fremtræder den Omstændighed særlig stærkt, som ogsaa noget gør sig gældende med Hensyn til andre Varer, at der ikke kan sluttes fra et enkelt Aars Ind- og Udførselsforhold, da disse ere saa stærkt varierende.

Om Sæbe gælder det ligesom overhovedet om mange af de finansielle Toldsatser, at der ikke er nogen videre Forskel i det Toldbeløb, som svares af Arbejderne i København og i Købstæderne; derimod er der et stort Spring nedefter m. H. t. Arbejderbefolkningen paa Landet. Dette hænger sammen med det større Forbrug til Renlighed i By end paa Land som Følge af Kulstøv, Fabriksrøg etc. samt de større Udgifter til Vadsk.

Hvad de spirituøse Drikke angaar ere de Tal, der kan udledes af Materialet, opførte i Tabellen, men her ere Oplysningerne mindre paalidelige, som Følge af Skemaernes mangelfulde Udfyldning paa dette Punkt. Rimeligvis er kun Forbruget i Hjemmet angivet, ikke i Beværtninger eller paa Arbejdspladsen; derhos har flere af Besvarerne været Afholdsmænd. Alt bidrager

til at formindske den derved foranledigede Byrde. Afgiften af Spiritustilvirkning var i 1893 c. 3,044 Mill. Kr., eller c. 1,40 Kr. pr. Individ; selv om der indenfor dette Beløb falder en hel Del, som anvendes i Industriens og Produktionens Tjeneste, er Forskellen paa dette og Afgiftsbeløbet for Arbejderne (fra 43 til 57 Øre) dog altfor stort til, at man tør drage Slutninger heraf, i Særdeleshed naar disse Oplysninger korrigeres med andetsteds fra indhøstede Erfaringer. Om Bajersk-Øl gælder noget lignende; her fremtræder efter Tabellen en skarp Forskel mellem Land, Købstad og København, hvor Afgiftsbeløbet er henholdsvis 7 Øre for Daglejerne, 19 Øre for Landhaandværkerne, 41 Øre for Arbejderne i Købstæderne og endelig Kr. 1,33 for København. Men dog naar end ikke Afgiften i København op til den gennemsnitlige for hele Befolkningen, som er c. 1 $\frac{1}{2}$ Kr. (3,36 Mill. Kroner). Se Noten paa næste Side.

De Toldbeløb, der svares af Arbejdere af deres Forbrug af Chokolade, Rosiner, Svedsker etc. ere kun ubetydelige og vise den sædvanlige Stigen fra Land til By.

Derimod er det ikke ubetydelige Beløb, hvormed Kulforbruget fordyres. Her foreligger ikke Oplysninger for Daglejerne paa Landet, da disse næsten udelukkende bruge Brænde og Tørv, men for Byernes Vedkommende falder det med 42 og 49 Øre og for Landhaandværkerne med 34 Øre pr. Individ. Den samlede Kultold var 1893: 1,012 Mill. Kr. eller c. 50 Øre pr. Individ i Gennemsnit. Det vil heraf ses, at denne Afgift foruden at være en Fordyrelse af Produktionsomkostningerne hviler haardt paa det almindelige

Forbrug. Grunden til, at den her fundne Toldbyrde af Kul for Haandværkerne kan komme saa nær op til den gennemsnitlige Byrde trods den store Mængde

*) Forbruget af indenlandsk Brændevin og det derfor erlagte Afgiftsbeløb har været følgende i Aarene:

	Produktion i Mill. Potter	Afgift i Mill. Kr.
1880	37,48	3,16
1881	34,50	2,85
1882	35,49	3,05
1883	34,99	3,01
1884	34,16	2,81
1885	32,24	2,63
1886	32,15	2,60
1887	31,82	2,77
1888	30,84	2,67
1889	30,13	2,49
1890	30,45	2,60
1891	32,40	2,76
1882	34,68	2,95
1893	35,68	3,04

Trods Befolkningens Tilvæxt i Tidsrummet (c. 14 pCt.) vise Tallene en mærkværdig Ensartethed. At Tallene ere større i Begyndelsen af Perioden kan skyldes den Omstændighed, at Tallene vare kalkulatoriske indtil Karrumsbeskatningens Ophævelse ved Lov af 1887. For de tre sidste Aar finder atter en Stigning Sted som Følge af Brændevinsforbrugets Tiltagen foranlediget ved Ølskattens Indførelse. Overhovedet er det bajersk Ølforbrugets stærke Tiltagen, der har haft til Følge, at Brændevinsproduktionen ikke har holdt Skridt med Befolkningsforøgelsen. Af skattepligtigt Øl forbruges $\frac{1}{10}$ 91— $\frac{30}{9}$ 92: 477,976 Tdr. og $\frac{1}{10}$ 92— $\frac{30}{9}$ 93: 515,423 Tdr.; Afgiften var henholdsvis 3,35 og 3,61 Mill. Kr. Af skattefrit Øl var Forbruget i Aaret $\frac{1}{6}$ 91— $\frac{31}{5}$ 92: 884,478 Tdr., i Aaret $\frac{1}{6}$ 92— $\frac{31}{6}$ 93: 910,903 Tdr.

Kul, der utvivlsomt maa blive anvendt i Produktionens Tjeneste, forklares ved den ringere Anvendelse af Kul som Brændselmateriale paa Landet.

For Oversigtens Skyld har jeg delt Varerne i forskellige Hovedgrupper, nemlig 1) Kolonialvarer (Sukker, Kaffe, Cikorie, The, Chokolade og udenlandske Frugter) 2) Ris og Sago, 3) Spirituosa og Tobak, samt 4) Ildebrændsel, Belysning og Sæbe. De Tal, der udkomme som Resultat pr. Husstand, ere følgende:

	Kolonialvarer.	Ris og Sago.	Spirituosa og Tobak.	Ildebrændsel, Belysning, og Sæbe.	Ialt.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Haandværkere i København	11,08	2,36	13,15	8,93	35,52
Haandværkere og Arbm. i Købstæderne.....	11,35	3,05	8,05	8,00	30,45
Haandværkere paa Landet.....	8,66	3,51	6,67	5,68	24,52
Daglejere paa egen Kost paa Landet	8,07	3,99	6,05	2,90	21,01

En Procentberegning foretagen for at konstatere, hvilken Betydning, Toldbyrden paa disse Grupper af Varer har indenfor den samlede Toldbyrde, som paa hviler Arbejderbefolkningen i de forskellige Dele af Landet, giver som Resultat, at Toldbeløbet af Kolonialvarer i København kun udgør 31 pCt., men de andre Steder 36 à 38 pCt. af den hele Toldbyrde, men saa falder paa den anden Side 37 pCt. i København paa Spiritus og Tobak mod kun 27 à 29 pCt. de andre Steder;

til Varme, Lys og Renlighed anvendtes omtrent det samme Beløb af Haandværkerne i de forskellige Dele af Landet, men Daglejerklassen paa Landet stod lavere (Kul bruges ikke videre her). Procenttallene for Ris og Sago ere meget større paa Landet end i Byerne; det er dog Risen alene, der foraarsager dette. Selv om der kan rejses Indvendinger mod enkelte af Tallene indenfor Grupperne, tror jeg dog, at Fordelingen indenfor disse Hovedgrupper i det store og hele vil vise sig at holde Stik.

Jeg skal dernæst gaa over til en Fremstilling af den Toldbyrde, de overvejende beskyttende Toldsatser maa siges at paalægge Arbejderbefolkningen. Ved Udregningen af dette Beløb fremstiller der sig langt større Besværligheder, end Tilfældet var for de tidligere nævnte Varers Vedkommende. Thi med hvormeget skal det vel siges, at disse Toldsatser, som langtfra altid have en Indtægt til Følge for Staten, fordyre Livet for Arbejderne, og med hvilket Beløb skal man lade dem figurere i den Toldbyrde, Arbejderklassen anslaaes at bære? — Forbruget af saadanne Varer, hvortil henregnes Manufacturvarer, Fodtøj og Papir (Aviser), er i Almindelighed besvaret med en Opgivelse af den hertil anvendte Købesum udtrykt i Penge. Den Methode, der er anvendt ved Toldudregningen, er følgende: af den officielle Statistik er vedkommende indførte Varers Værdi udfundet og til lige det deraf erlagte Toldbeløb, og ved en Sammenligning af disse Tal er saa udregnet, hvormeget der gennemsnitlig svares i Told for hver Krone af vedkommende Vares Værdi, og det er dette Beløb, hvor-

med Varen altsaa kan tænkes fordyret ved Tolden, som er lagt til Grund ved Udregningen. Men heraf vil det klart fremgaa, at det Beløb, hvormed disse, forøvrigt faa, Vareklasser figurere i Arbejdernes Toldbyrde, maa siges at være et Maximumsbeløb. Det er det højeste Pengebeløb, hvormed vedkommende Varer kunne tænkes fordyrede for Arbejderne ved Tolden, og der er intet Hensyn taget til den Omstændighed, at Konkurrencen indenfor den indenlandske Industri kan bidrage og ofte bidrager til at sænke Beløbet, og her er heller intet Hensyn taget til, at Arbejdernes Indkøb navnlig for Manufakturvarers Vedkommende hyppig sker i Form af brugte Klæder, hvorved de i hvert Fald ikke komme til at bære den hele Toldbyrde, og ej heller til den Rolle, Husfliden dog endnu spiller visse Steder paa Landet, hvilket f. Ex. finder sit Udtryk deri, at der i Landdistrikterne ved sidste Folketælling blandt Hovedpersonerne fandtes over 5000 Forsørgere (Mænd og Kvinder), som ernærede sig ved Vævning. For ikke at komme ind paa vilkaarlige Beregningsmaader var det imidlertid nødvendigt at holde sig til den anførte Methode, men de Resultater, som ere vundne ad denne Vej, have derfor kun den Betydning, at de angive en Maximumsgrænse, og derved forsaavidt komme til at danne en Grænse for Forestillingerne paa dette Punkt, der let blive ganske fantastiske.

Imidlertid skal jeg af Hensyn til den Usikkerhed, som klæber ved disse Tal, ikke komme nærmere ind paa en Opregning af dem, men blot nævne, at det Maximumsbeløb, der kan siges at paahvile de enkelte

Husstande paa Grund af beskyttende Toldsatser, i København var c. 28 Kr., i Købstæderne c. 22 Kr., for Landhaandværkere 18 Kr. og for Landarbejdere 15 Kr. Den Del af Toldbyrden, som skyldes Beskyttelsen, synes saaledes i højere Grad at falde Arbejderne i Byerne end paa Landet til Last.

Selvfølgelig er der ogsaa en kendelig Forskel i den Toldbyrde, de enkelte beskyttede Varer forvolder, eftersom man betragter de forskellige Hovedgrupper af Arbejderbefolkningen, og det ikke alene en Forskel, som er begrundet i, at Toldbeløbet som Helhed betragtet er forskelligt paa Landet og i Byerne. Saaledes foranledige Manufakturvarer en større Toldbyrde i Byerne, som Følge af de større Fordringer, der stilles til Klædedragten her. Men ogsaa mellem København og Købstæderne er der en ret betydelig Forskel. Noget lignende gælder Fodtøj; saavel i Købstæderne som navnlig paa Landet er Brugen af Træsko, hvoraf der kun svares en højst ubetydelig Told, anderledes almindelig end i København, og dette har til Følge, at Toldbeløbet for Fodtøj bliver højest for Byerne, og her atter størst for København. Forøvrigt er Toldbyrden paa Landet baade m. H. t. Manufakturvarer og Fodtøj højere for Haandværkerne end for Daglejerne, hvad selve Forholdenes Natur ogsaa paa Forhaand maatte tilsige vilde være Tilfældet. — Toldbeløbet for Papirets Vedkommende er beregnet efter de paagældendes Udgift til Aviser, og det er naturligvis en hel Del større i Byerne paa Grund af det større Avishold i disse. Der er saa stor Forskel mellem By og Land, som at Toldbeløbet aftager med $\frac{1}{3}$ fra København til

Købstæderne, og atter med $\frac{1}{3}$ fra Købstæderne til Landet.

Grunden til, at der hverken her eller under den forrige Gruppe findes opført noget Toldbeløb for Ost, er den, at det Toldbeløb af 10 Øre pr. Pd., som svares af Ost ved Indførselen, sikkert aldeles ikke fordyrer Forbruget af den Ost, Arbejderne bruge. Dertil er den indenlandske Konkurrence for stor paa dette Omraade, og Prisen er ogsaa saa billig, at det er let at indse, at her ikke kan være Tale om en Forhøjelse foranlediget af Toldbeløbet. Noget lignende gælder forsaavidt ogsaa for de andre Varers Vedkommende — om end ikke i samme Grad — og Tallene ere derfor ved de beskyttende Toldsatser som tidligere nævnt ikke den virkelige Byrde, de ere rimeligvis meget større end denne.

De hidtil angivne Talstørrelser have altid refereret sig til Gennemsnitstallene, hvad enten disse nu have været for det samlede Antal Husstande eller for de Individuer, Husstandene talte. Det kan have sin Interesse at undersøge, hvorledes Toldbyrden stiger med Familiernes Størrelse. I København viser det sig baade for de finansielle og for de beskyttende Toldsatsers Vedkommende, at den dertil svarende Byrde grupperer sig temmelig ens for alle Familiegrupperne paa indtil 7 Personer, og selv for de større Husstande er Springet ikke stort. Dette skyldes for det første, at Antallet af smaa Børn med et mindre Forbrug i Almindelighed er større, jo større Familierne ere, og derhos endvidere, at Arbejdslønnens Højde ikke i den Grad stiger samtidig med Familiemedlemmernes Antal,

hvorfor ogsaa det større Forbrug, de mange Munde
nødvendiggør, i Almindelighed sker ved Overgang til
billigere Fødemidler, Brød og Kartofler f. Ex., hvor
ingen Toldbyrde er. Lignende Forhold gøre sig ogsaa
gældende for Arbejdernes Vedkommende i Købstæd-
erne og paa Landet.
